Opgesteld door: Anouk Aleva (antwoordspecialist) en Marianne Hooijsma (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller: jeugdarts CJG
Referentie: Kennisrotonde. (2021). *In hoeverre is de ouderversie van de SDQ, een screeningsvragenlijst voor psychosociale problematiek, geschikt om problemen te signaleren bij kinderen van ouders met een migratieachtergrond?* (KR.1299). Kennisrotonde.

16 november 2021

Vraag

In hoeverre is de ouderversie van de SDQ, een screeningsvragenlijst voor psychosociale problematiek, geschikt om problemen te signaleren bij kinderen van ouders met een migratieachtergrond?

Kort antwoord

De ouderversie van de SDQ geeft mogelijk een vertekend beeld van de aan- of afwezigheid van psychosociale problemen bij kinderen van ouders met een migratieachtergrond. Waar de SDQ-totaalscore een betrouwbaar signaal geeft van mogelijke psychosociale problemen, sluiten de SDQ-subschalen mogelijk onvoldoende aan bij de antwoordpatronen van ouders met een migratieachtergrond. Daarnaast kunnen het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal door ouders en de beperkte culturele diversiteit van de SDQ-normgroep leiden tot een vertekend beeld van het functioneren van kinderen van ouders met een migratieachtergrond.

Toelichting antwoord

Om psychosociale problemen vroegtijdig bij kinderen te signaleren gebruikt de Nederlandse jeugdgezondheidszorg onder andere de ouderversie van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ; Goedhart et al., 2003; Theunissen et al., 2016). De jeugdgezondheidszorg zet deze screeningsvragenlijst bijvoorbeeld via scholen uit om zicht te krijgen op het functioneren van kinderen en om eventuele zorgen tijdig op te merken. Echter, ongeveer 40% van de ouders blijkt de SDQ niet te retourneren (Maurice-Stam et al., 2018; Van Widenfelt et al., 2003). Hiermee missen zowel ouders als zorgprofessionals de kans om signalen van psychosociale problemen bij kinderen tijdig op te merken. Er zijn aanwijzingen dat non-respons vaker voorkomt bij ouders met een migratieachtergrond (Mieloo et al., 2014). Welke factoren spelen een rol bij de lagere respons onder ouders met een migratieachtergrond? En wat weten we op basis van de onderzoeksliteratuur over de mate waarin de ouderversie van de SDQ geschikt is

voor het signaleren van psychosociale problemen bij kinderen van ouders met een migratieachtergrond?

Beheersing van de Nederlandse taal

Een mogelijke verklaring voor de relatief hoge non-respons op de SDQ onder ouders met een migratieachtergrond is dat sommigen de Nederlandse taal onvoldoende beheersen (Bellaart et al., 2012). Hoewel de SDQ beschikbaar is in zo'n 60 talen, wordt de vragenlijst in Nederland veelal in het Nederlands afgenomen. De taalbarrière kan ertoe leiden dat ouders besluiten de vragenlijst niet te retourneren. Daarnaast kan het onvoldoende beheersen van de taal bij het invullen van de vragenlijst mogelijk leiden tot een vertekend beeld van het functioneren van het kind (Bellaart et al., 2012; Borra et al., 2016). Zo zou het niet begrijpen van een vraag ertoe kunnen leiden dat ouders een ander antwoord geven dan wanneer ze de vraag wel goed hadden begrepen.

Cultuursensitiviteit van de SDQ

Veel van de concepten in screeningsvragenlijsten voor psychosociale problemen zijn cultuursensitief: de interpretatie ervan verschilt tussen culturen (Acquadro et al., 2008; Borra et al., 2016; Gjersing et al., 2010). Het onderscheid tussen lichamelijke en psychische klachten is bijvoorbeeld minder duidelijk in veel niet-westerse dan in westerse culturen (Los et al., 2016). Daarnaast hebben ouders met een migratieachtergrond mogelijk andere culturele opvattingen over emoties, gedrag, omgangsvormen en hulpverlening dan ouders zonder een migratieachtergrond (Mieloo et al., 2014; Nieuwboer, 2018). Een voorbeeld van zo'n culturele opvatting is dat kinderen vanuit collectief georiënteerde culturen mogelijk meer leren hun boosheid te onderdrukken, omdat het uiten hiervan gezien wordt als een gebrek aan respect (Matsumo et al., 2008; Stephan et al., 1996). Vanuit een meer individualistische insteek wordt het uiten van boosheid juist gelabeld als assertief gedrag (Matsumoto et al., 2008; Stephan et al., 1996). Hierdoor interpreteren ouders met een migratieachtergrond concepten over psychische klachten, zoals beschreven in de SDQ, wellicht anders dan ouders zonder een migratieachtergrond. Daarnaast is het vanuit sommige culturen minder gebruikelijk om psychische klachten openlijk te bespreken (Gjersing et al., 2010). Hierdoor zijn zij misschien terughoudender in het delen van deze klachten met een hulpverlener.

Onderzoek geeft een wisselend beeld van de mate waarin de SDQ cultuursensitief is. De SDQ-totaalscore van de ouderversie over 5- en 6-jarige kinderen blijkt een betrouwbaar signaal te geven van de aan- of afwezigheid van mogelijke psychosociale problemen ongeacht een eventuele migratieachtergrond (Mieloo et al., 2014; Zwirs et al., 2011). Naar de SDQ-totaalscore van ouderversies bij kinderen van andere leeftijden is nog weinig onderzoek gedaan. Naast de totaalscore worden de antwoorden op de SDQ ingedeeld in de volgende subschalen: emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit/aandachtstekort, problemen met leeftijdsgenoten en prosociaal gedrag. Een overview artikel vond met betrekking tot deze subschalen geen verschillen in antwoordpatronen op basis van culturele achtergrond (Achenbach et al., 2018). Echter, ander grootschalig internationaal onderzoek vond wel verschillen in antwoordpatronen tussen landen en culturele achtergronden (Duinhof et al., 2020; Essau et al., 2012), met name waar het gaat om emoties en gedragsproblemen (Mieloo et al., 2014). Het gebruik van de oorspronkelijke SDQ-subschalen zou daardoor een vertekend beeld kunnen geven van eventuele psychosociale problemen bij kinderen van ouders met een migratieachtergrond. Of het gebruik van cultuursensitieve subschalen een beter beeld geeft van de aan- of afwezigheid van psychosociale problemen is onbekend.

Culturele diversiteit in de SDQ normgroep

De normgroepen die worden gebruikt om de SDQ-scores van de ouderversie voor individuele kinderen te interpreteren lijken momenteel niet representatief voor de doelgroep waarvoor deze gebruikt worden. Door individuele scores op de SDQ-ouderversie te vergelijken met de normgroep wordt er bijvoorbeeld gekeken in hoeverre een gesprek over mogelijke psychosociale problemen bij het kind nodig is. In de huidige steekproef waarop de Nederlandse normgroepen zijn gebaseerd is 93,4% van de ouders geboren in Nederland (Maurice-Stam et al., 2018). Echter, 12,1% van de Nederlandse bevolking had in hetzelfde jaar als waarin deze normgroep werd gecreëerd (2018) een eerste generatie migratieachtergrond (CBS, 2021). De normgroep is daarmee onvoldoende representatief voor de gehele bevolking. Dit kan leiden tot een vertekend beeld van het functioneren van kinderen. In hoeverre de interpretaties van individuele scores op de SDQ-ouderversie veranderen wanneer een meer representatieve normgroep gebruikt wordt is niet bekend.

Handelingsadviezen

Bovenstaande onderzoeksliteratuur biedt een aantal handelingsadviezen voor zorgprofessionals. Deze adviezen kunnen helpen rekening te houden met het mogelijk vertekende beeld van het functioneren van kinderen van ouders met een migratieachtergrond op basis van de score op de SDQ-ouderversie:

- Overweeg het gebruik van een vertaling van de SDQ wanneer ouders de Nederlandse taal onvoldoende beheersen (Theunissen et al., 2016). De SDQ is via https://www.sdqinfo.org in meer dan 60 talen beschikbaar. In dit geval ligt de nadruk vooral op het gebruik van de SDQ-vragenlijst als input voor een vervolggesprek, omdat er voor de vertaalde SDQ geen Nederlandse normgroep is (Theunissen et al., 2016).
- Maak gebruik van de totaalscore van de SDQ. De totaalscore laat een betere betrouwbaarheid tussen culturen zien dan de subschaalscores (Mieloo et al., 2014; Stolk et al., 2017). Houdt hierbij wel in gedachte dat in de huidige normgroep onvoldoende culturele diversiteit is gerepresenteerd. In een vervolggesprek met de ouders kan verder ingegaan worden op de signalen met betrekking tot specifieke psychosociale problemen.
- Laat de SDQ door meerdere informanten invullen. Van de SDQ bestaat naast de ouderversie ook een leerkracht- en kindversie (vanaf 11 jaar). Verschillende personen hebben mogelijk verschillende visies op het functioneren doordat problemen context gebonden kunnen zijn (Theunissen et al., 2016).

Geraadpleegde bronnen

Achenbach, T. M., Becker, A., Döpfner, M., Heiervang, E., Roessner, V., Steinhausen, H. C., & Rothenberger, A. (2008). Multicultural assessment of child and adolescent psychopathology with ASEBA and SDQ instruments: research findings, applications, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *49*, 251-275.

Acquadro, C., Conway, K., Hareendran, A., Aaronson, N., & European Regulatory Issues and Quality of Life Assessment (ERIQA) Group. (2008). Literature review of methods to translate health-related quality of life questionnaires for use in multinational clinical trials. *Value in Health*, *11*, 509-521.

Bellaart, H., Day, M., & Gilsing, R. (2012). *Effectief bereik van alle doelgroepen door jeugdhulp Den Haag.* Verwey-Jonker Instituut.

Borra, R., Van Dijk, R., & Verboom, R. (2016). *Cultuur en psychodiagnostiek: Professioneel werken met psychodiagnostische instrumenten.* Springer.

CBS. (2021). *Bevolking, kerncijfers*.

Duinhof, E. L., Lek, K. M., De Looze, M. E., Cosma, A., Mazur, J., Gobina, I., Wüstner, A., Vollebergh, W. A. M., & Stevens, G. W. J. M. (2020). Revising the self-report strengths and difficulties questionnaire for cross-country comparisons of adolescent mental health problems: the SDQ-R. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, *29*, e35.

Essau, C. A., Olaya, B., Anastassiou-Hadjicharalambous, X., Pauli, G., Gilvarry, C., Bray, D., O'Callaghan, J., & Ollendick, T. H. (2012). Psychometric properties of the Strength and Difficulties Questionnaire from five European countries. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, *21*, 232-245.

Gjersing, L., Caplehorn, J. R., & Clausen, T. (2010). Cross-cultural adaptation of research instruments: Language, setting, time and statistical considerations. *BMC Medical Research Methodology*, *10*, 13.

Goedhart, A. W., Treffers, P. D., & Van Widenfelt, B. M. (2003). Vragen naar psychische problemen bij kinderen en adolescenten. De Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 58(11), 1018-1035.

Los, A. M., Cents, R., Harmsen, H., & Bindels, P. (2016). Niet-westerse allochtonen met SOLK. *Huisarts en wetenschap*, *59*, 172-175.

Matsumoto, D., Yoo, S. H., & Fontaine, J. (2008). Mapping expressive differences around the world: The relationship between emotional display rules and individualism versus collectivism. *Journal of Cross-cultural Psychology*, *39*, 55-74.

Maurice-Stam, H., Haverman, L., Splinter, A., Van Oers, H. A., Schepers, S. A., & Grootenhuis, M. A. (2018). Dutch norms for the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)–parent form for children aged 2–18 years. *Health and Quality of Life Outcomes*, *16*, 123.

Mieloo, C. L., Bevaart, F., Donker, M. C., Van Oort, F. V., Raat, H., & Jansen, W. (2014). Validation of the SDQ in a multi-ethnic population of young children. *The European Journal of Public Health*, *24*, 26-32.

Nieuwboer, C. (2018). *Publieksrapportage onderzoek 'Superdivers opvoeden' van dr. Christa Nieuwboer i.o. van Stichting Opvoeden.nl – Hoe sluiten we met opvoedinformatie nog beter aan op ouders met een niet-westerse migratieachtergrond?* Stichting Opvoeden.nl

Stephan, W. G., Stephan, C. W., & De Vargas, M. C. (1996). Emotional expression in Costa Rica and the United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *27*, 147-160.

Stolk, Y., Kaplan, I., & Szwarc, J. (2017). Review of the strengths and difficulties questionnaire translated into languages spoken by children and adolescents of refugee background. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, *26*, e1568.

Theunissen, M. H., de Wolff, M. S., van Grieken, A., & Mieloo, C. (2016). *Handleiding voor het gebruik van de Strengths and Difficulties Questionnaire binnen de Jeugdgezondheidszorg.* TNO.

Van Widenfelt, B. M., Goedhart, A. W., Treffers, P. D., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child & Adolescent Psychiatry*, *12*, 281-289.

Zwirs, B., Burger, H., Schulpen, T., Vermulst, A. A., HiraSing, R. A., & Buitelaar, J. (2011). Teacher ratings of children's behavior problems and functional impairment across gender and ethnicity: Construct equivalence of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *42*, 466-481.

Onderwijssector

Primair en voortgezet onderwijs

Trefwoorden

Screeningsvragenlijsten, migratieachtergrond, psychosociale problematiek, SDQ, ouders